

Hitler francia katonái a Szovjetunióban¹

A *Francia Antibolsevik Légió a keleti hadszíntéren* című kötet szerzője, Bene Krisztián a második világháborús francia történelem egyik elismert magyarországi kutatója. A mű második kiadása a Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézet Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti (MOSZT) Kutatócsoportjának kiadásában látott napvilágot 2021-ben, Pécsen. A 2013-ban megjelent első kiadás továbbgondolt és átszerkesztett változatát veheti kezébe az olvasó.

Bene Krisztián PhD-fokozatát 2011-ben a Pécsi Tudományegyetemen szerezte történelemtudományokból, majd ugyanezen a tudományterületen 2016-ban habilitált. Fő kutatási területe a francia politika-, had- és diplomáciatörténet. Tudományos karrierje során több monográfiája, számos kisebb-nagyobb publikációja jelent meg. A legtöbbet hivatkozott művei között szerepel *A Francia Antibolsevik Légió a keleti hadszíntéren* első kiadása és a *Collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale* című monográfiája.²

A könyv borítójának fedő- és hátlapját Liptai Attila tervezte. Kellemes kék-fehér-piros színek tárulnak az olvasó szeme elé, melyek megidéznek a francia és az orosz zászló színvilágát. A fedőlapon a könyv szemléltője találkozhat három legionáriussal: egyikük egy pajzsot tart a kezében, amelynek közepén egy lovagi sisak és kard található, és amelyen az LVF felirat látható. Ez utóbbi a *Légion Volontaires Français contre le bolchevisme* (Francia Antibolsevik Légió) rövidítése. A hátlap tartalmazza a szerző témaválasztásának legfőbb okát: Franciaországban a második világháború alatt a német hadsereggel folytatott francia fegyveres kollaborációra meglehetősen kevés figyelmet fordítottak a kutatók (a téma érzékenységből adódóan), így lett ez a történeti „hézag” Bene Krisztián szakterülete. A hátoldalon található szöveget három kép illusztrálja az olvasó számára, illetve magáról a szerzőről is beillesztettek egy képet és egy rövid ismertetést.

Ha az olvasó kézbe veszi a könyvet és elkezd lapozgatni, az előszót követően egy szakmai ajánlóval fog találkozni, amelyet Ferwagner Péter Ákos, a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézetének docense írt. A kötet fejezetei számos részfejezetből állnak, amelyekben a szerző a lehető legrészletesebben próbálja meg bemutatni az általa kutatott témát. A könyv értékes képanyagot – fényképeket és térképeket – tartalmaz. A művet melléklet (aprólékos katonai életutak, az Antibolsevik Légió szabályzata, levelezések, parancsok, rendeletek, törvények, a résztvevők számára nyújtott garanciák, a jelentkezők listája), valamint a bibliográfia és a gazdag levéltári források jegyzéke zárja.

1 Bene Krisztián: *Francia Antibolsevik Légió a keleti hadszíntéren*. Pécs, MOSZT, 2021. 366 p.

2 Bene Krisztián: *A Francia Antibolsevik Légió a keleti hadszíntéren*. Bp.–Pécs, 2013 (Fejezetek a hadtörténelemből, 2.); Bene, Krisztián: *Collaboration militaire française dans la Seconde guerre mondiale*. Talmont-Saint-Hilaire, 2012.

A szerző még a bevezető részben kitér arra, hogy jelen könyve doktori értekezésének – amely *A francia fegyveres kollaboráció a második világháborúban* címmel látott napvilágot – továbbgondolt, átszerkesztett és bizonyos fejezeteit mellőző változata. Bene Krisztián doktori értekezésének célkeresztjében a második világháborúnak egy olyan fejezete jelenik meg, amely a megszálló német erőkkel való francia és franciaországi kollaborációt helyezi előtérbe. Ferwagner Péter és a szerző szerint is olyan része ez a francia történelemnek, amiről nagyon kevés információ található, és még annál is kevesebb releváns szakirodalom íródott. Ez arra vezethető vissza, hogy a francia történelemben a németekkel való fegyveres együttműködés a második világháború idején sötét folt. A legtöbb esetben a franciák számára a második világháború az 1939–1940-es eseményekkel és a Charles de Gaulle által létrehozott Szabad Franciaország mozgalommal le is zárul, és így is került bele a történelemkönyvekbe. A valóság viszont korántsem ennyire egyértelműen „fekete-fehér”. Talán ebből a szempontból szerencsés helyzetben van a szerző, mivel nem egy sokat kutatott témáról kellett valami újdonságot mondania. Egy olyan kérdéskörnek a vizsgálatát tűzte ki célul, amely hiánypótló jelleggel kerülhet be a francia történelem „véráramába”. Ráadásul még azzal az előnnyel is rendelkezik francia kollégáival szemben, hogy külső (külföldi) szemlélőként kutatta a témát, és felül tudott emelkedni a korszakkal foglalkozó francia kutatók érzékenységén, elfogultságán és esetleges sértettségén, ezáltal objektív képet tudott alkotni.

A kötet fő célkitűzése, hogy bemutassa a második világháború alatti francia fegyveres együttműködés politikai hátterét, létrejöttét és a Francia Antiboldsevik Légió megalakulását. Mint a könyvből kiderül, a katonai kollaborációnak két indítéka is volt: miután a francia haderő 1940-ben vereséget szenvedett, a Vichy központtal létrejövő új állam annak segítségével próbált enyhíteni a fegyverszüneti megállapodás szigorú feltételein, illetve ezzel párhuzamosan a szélsőjobboldali pártok bizonyos mértékben reménykedtek abban, hogy a németekkel való szorosabb együttműködés belpolitikai pozícióik megerősítését fogja eredményezni. Noha egyik célkitűzés sem valósult meg, mint ahogy a kötetben bemutatott francia katonai részvétel sem volt érdemi hatással a háború menetére, mindezek aprólékos és tárgyilagos közreadása mégis új perspektívát nyújt a francia történelem értelmezéséhez.

A komoly kutatómunka eredményeként megszületett mű hét részből tevődik össze. Az első fejezet azt elemzi, hogy milyen bel- és külpolitika vezette el Franciaországot a fegyveres együttműködésig, illetve Németország és Franciaország külpolitikai irányvonalának változását mutatja be. A szerző bevezeti olvasóját a franciaországi szélsőjobboldali politikai mozgalmak és pártok aktivizálódásába, ezt követően betekintést nyújt a politikai rendszer változásába és a Németország irányába történő orientáció megerősödésébe, majd ennek kapcsán a németekkel való fegyveres együttműködés politikai hátterébe is. E könyvrészletből kiderül, hogy noha temérdek olyan mozgalom jelent meg Párizsban, amely a németekkel való együttműködést hirdette, ezen politikai kezdeményezések mégsem tudtak számottevő eredményt felmutatni. Ráadásul a németek sem voltak érdekeltek abban, hogy egy olyan radikális kormányzati erőt hozzanak létre, mely könnyen kicsúszhatott volna az irányításuk alól. A német-szimpatizáns francia pártok egyetlen vonatkozásban jutottak konszenzusra, mégpedig a németekkel való fegyveres kollaborációban.

A második és a harmadik fejezetben az együttműködés kezdetéről, így az Antiboldsevik Légió megszületéséről és annak az 1941-es téli időszakban, a keleti hadszíntéri bevetéséről és tevékenységéről olvashatunk. A mű második része aprólékosan taglalja a boldsevikellenes haderő felállításának politikai-katonai hátterét és kitér az LVF megszületésére: a toborzási folyamatra, a légio tagjaira, az LVF egyik tagja által a francia kormányfő, Pierre Laval ellen elkövetett merényletre, az alakulat létrejöttét segítő ideológiai háttérre, a kiképzési folyamatokra és az

alakulat bevetéséről szóló döntésre. A kötet harmadik szakasza ez utóbbi döntés kivitelezésének átfogó ismertetését tűzte ki célul: a frontra vonulástól az offenzíván keresztül az alakulat átszervezéséig. A kiadvány ezen részfejezetét is fényképek és hadműveleti térképek gazdagítják, ami vizuális segítséget nyújt az olvasónak.

A negyedik fejezet a Trikolór Légión történetéről szól, amely a fegyveres együttműködést magasabb szintre emelő francia állami szerepvállalás szülöttje volt. A szerző részletekbe menően ismerteti, hogy miként változott meg és tolódott még inkább a németek oldalára a francia kormánypolitika, illetve hogy az új egységet – amely magában foglalta az Antiboldsevik Légión is – milyen körülmények között szervezték meg és oszlatták fel elég rövid időn belül. Az ötödik fejezet az Antiboldsevik Légión 1942 és 1944 közötti szerepvállalását elemzi. Betekintést nyújt az olvasó számára, hogy az LVF adott zászlóaljai miként szolgáltak a Szovjetunióban és Fehéroroszországban, hogyan zajlott a Bóbr folyó menti csata, és milyen módon ért véget a légión tagjai számára a szolgálat.

A hatodik fejezet különlegessége, hogy a német hadsereg kötelékein belül szolgáló külföldi önkéntesekből álló alakulatokat mutatja be annak érdekében, hogy a francia fegyveres szerepvállalás tágabb perspektívába kerüljön. A kötet ezen részéből kiderül, hogy a német haderőnek milyen külföldi egységei voltak a Szovjetunióban; milyen volt a kapcsolat ez utóbbi csapatok és a megszállt területek lakossága között; fény derül a francia–magyar keleti hadszíntéri katonai kapcsolatokra; illetve a Vallon Légión létrehozásának és bevetésének történetére is. A hetedik, utolsó fejezet átfogó értékelést és összefoglalást nyújt a témáról.

Feltehető a kérdés, hogy pontosan miben is különbözik a könyv első és második kiadása. Ennek eredményeként, hogy éveket „pihent”, a szerzőnek temérdek ideje volt művét többször átolvasni, az esetleges hibákat, elírásokat kijavítani és a hivatkozásokat gazdagítani és pontosítani. Az első kiadást a Magyar Hadtudományi Társaság, a másodikat a Pécsi Tudományegyetem Történettudományi Intézet Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoportja jelentette meg. A két kötet közötti kardinális különbséget mégis egy új fejezet – mely *A német hadsereg külföldi önkéntesei a keleti hadszíntéren* címet viseli – beillesztése jelenti, amely a 2013-ban megjelent könyvben még nem volt jelen.

Bene Krisztián munkája jól strukturált, mivel tágabb perspektívából szemlélteti kutatási témáját, és teljességgel kielégíti mind a hozzáértő kutatók, mind az érdeklődő nagyközönség igényeit. Ugyan vaskosnak tűnik a könyv, viszont olvastatja magát, és látszódik rajta a levéltári forrásokon alapuló nagyszabású kutatómunka, amiről a lábjegyzetek, az idézetek, valamint az adatok részletgazdagsága tanúskodnak. Az elkészült munka alapjául szolgáló anyagokat a szerző különböző intézmények archívumaiban gyűjtötte össze (Institut d’Histoire du Temps Présent, Service Historique de la Défense, Bibliothèque National de France és Bundesarchiv-Militärarchiv). Hogy megbizonyosodjon a másodlagos források valóságálapjáról, a *Cercle des Descendants et des amis des Vétérans français du Front de l’Est, 1941–1945* elnevezésű, a keleti frontot megjárt és túlélő önkéntesek szövetségéhez fordult. A könyv bátran ajánlható mindazok figyelmébe, akik érdeklődnek a második világháború ez idáig még kevésbé feltárt fejezetei iránt.

Palócz Márk*

* A szerző a Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskolájának doktorandusza (7624 Pécs, Rókus u. 2.). Az írás a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3-1 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.